

rationis : alias cognoscendo illa extra objectum ferretur.

4. *Tertia assertio.* — *Concinit auctor in Metaphysica, disput. 1, sect. 1, n. 5.* — Tertia nihilominus conclusio sit. Entia rationis non comprehenduntur directe sub ente, quod est objectum adaequatum intellectus. Probatur, nam objectum potentiae debet esse unum formaliter modo aliquo, sub quo contineantur omnia, circa quae versatur talis potentia, sed reale ens, et rationis non habent rationem formalem unam ullo modo, cum ens rationis nihil sit, solaque entis voce conveniat cum reali ente : ergo ens, ut illis commune, non potest esse objectum adaequatum intellectus. Et declaratur. Nam ens rationis ad suam qualitercumque existentiam, quae non nisi objectiva est, seu per operationem intellectus datur, omnino presupponit ens reale : ergo ejus intelligibilitas est veluti secundaria, ac adeo non est talis directe, ac per se. Ad rationem adductam in numero praecedenti dicendum, eusmodi entia rationis a nobis fingi, et cognosci modo aliquo, semper tamen per ordinem ad realia, ut et privationes per habitum, teste Aristotele, lib. 3, de Anima, cap. 6. Praeterea ut etiam D. Thomas, quodlib. 41, art. 2, notavit, unumquodque cognoscitur sicut est, entia autem rationis nihil de se sunt aliud, quam quedam apparentiae entium : per vera igitur entia, aut proportionem ad illa debent fingi. Nec vero quidquid a potentia cognoscitur, debet sub illius proprio objecto comprehendendi, ut in argumento addebat : sed est satis, si ad illud aliqualiter ordinetur, vel referatur : sicut etiam de habituum objectis saepius diximus, et in sensibus etiam superius notavimus. Statutum ergo sit objectum intellectus esse ens verum et reale, nihilque cognosci posse, quod tale non sit vere, vel appareret : simile quid dicemus infra de voluntate, quod etiam de bono quod voluntatis objectum ponitur, dixit Aristoteles atque infra suo loco occurret, lib. 5, cap. 2.

5. *Quarta assertio.* — *De hoc bene auctor, disp. 3 Metaphysicae, ad finem.* — Quarta conclusio. Objectum proportionatum intellectui humano secundum statum naturalem suum est res sensibilis, seu materialis. Probatur, nam anima nostra secundum naturalem suam conditionem postulat esse in corpore, cuius forma est, unde intellectus noster etiam ex se vendicat intelligere per species a sensibus acceptas : ergo ex se vendicat tantum cognoscere res sensibiles, utpote illi proportionatas.

Consequentia valet, quoniam harum tantum rerum potest intellectus recipere species per sensus, ut notum est. Illud autem est objectum proportionatum intellectui, quod ab illo per propriam speciem potest cognosci : quare, etc. Atque haec est mens D. Thomae in loco citato, et Aristotelis 3, de Anima, textu 10, dicentis intellectum nostrum percipere quidditates sensibilium, et cap. 7 et 8, intelligibilia a nobis ea esse, quae phantasmatis representantur. Eadem denique est sententia communis etiam Scoti in 4, distinct. 49, quæst. 11, cui non repugnat id quod ex eodem in num. 2, attulimus.

6. *Dubium ad praecedentia resolvitur.* — Posset hic dubitari, quid rerum sensibilium nomine intelligamus, an sola accidentia per se sensibilia propria, vel communia, an etiam substantiam materiale sub illis accidentibus latentem. Sed quia hoc pendet ex sequentibus, breviter dico, duplisper posse aliquid esse proportionatum intellectui nostro, uno modo, quia cognoscibile per propriam speciem ipsum clare representantem, atque hoc modo sola accidentia per se sensibilia proportionari intellectui nostro. Altero modo res proportionata dicitur, quia potest quidditative cognosci ab intellectu per effectus saltem, si adæquati fuerint, hocque modo substantiam materiale esse quoque proportionatam humano intellectui, cuius doctrinae probatio inferius, ut diximus, afferetur. Dices intellectus spiritualis est : ergo res materialis non potest ei fieri proportionata. Est quidem spiritualis, quia tamen potentia est formæ corporis, inde quodammodo demittitur, ut corporalibus proportionetur, at vero ratione sua immaterialitatis vindicat, ut illa intelligat immateriali modo.

7. *Ad primum argumentum in num. 4.* — Ad primum argumentum respondetur intellectum humanum et angelicum esse in eodem genere potentiarum, differreque intra illud tanquam magis, minusque perfectum, ut sentit divus Thomas, 1 part., quæst. 79, artic. 8, ad primum, ac proinde in generalitate objecti non distingui : postulat tamen argumentum, qua ratione differant. Putant ergo nonnulli potentias has, ut potentiae sunt, non differre specie, differre vero, ut proprietates sunt a diversis essentiis manantes. Quæ distinctio etiam tradi solet de sensibus hominis et brutorum. Estque Alberti 1, de Anima, capite penultim., quem sequitur Cajetanus, 1 part., quæst. 77, art. 3, et Ferrarius 2, contra, capite 94, Thienen-

sis 2, de Anima, textu 9. Sed displicet distinctio, nam potentiae non sunt proprietates essentiae, nisi ut potentiae sunt : ergo si in quantum potentiae non differunt specie, neque etiam in quantum proprietates different. Praeterea rogo, ut proprietates sunt, ad quam speciem qualitatis spectant? Ad nullam certe aliam, quam naturalem potentiam : nulla ergo distinctio intercedit. Deinde potentiae illæ, qua potentiae sunt, in accidentibus numerantur, et non in communibus : ergo in propriis : ergo ut potentiae sunt, proprietates sunt : ruit ergo allata distinctio. Denique considerando potentias illas secundum entites suas, abstracthendoque ab emanatione ex hac vel illa essentia, sunt ne ejusdem speciei, an non? Si ejusdem, plane ex hoc, vel illo subjecto, non variabunt speciem : si diversæ etiam in quantum potentiae, erunt diversæ. Itaque arbitror distinctionem esse nullam, sed potentias, quæ ut potentiae, ejusdem sunt speciei, non differre, ut sunt proprietates.

8. *Opinio Scoti de convenientia intellectus angelici et humani.* — Non placet. — *Sensus hominis et bruti an specie differant.* — Consulatur auctor, lib. 2, de Angelis, cap. 2, a num. 15. — De intellectu ergo angelico et humano, Scotus, in 2, distinct. 4, quæst. ultima, videtur sentire ejusdem esse speciei quod certe credibile non est, ut patet ex diverso satis modo intelligendi utriusque : dicendum ergo differre specie, tum ex diverso modo attingendi objectum, aut perfecte et simplici intuitu, aut cum discursu et imperfecte : tum ex parte objecti proportionati : angelicus enim intellectus rem spiritualem, ac præcipue propriam essentiam, ut proportionatum objectum sortitur : noster vero rem materiale. Porro divinus intellectus multo magis differt ab utroque, cum sit ipsa Dei essentia, per quam intuetur universa. Videndum divus Thomas 2, contra Gentes, cap. 9, et 1 part., quæst. 79, artic. 2, et Cajetanus, artic. 7. Inferes : ergo sensus hominis et brutorum specie differunt : atque etiam intellectus Angelorum inter se. Verum de sensibus interioribus hominis et brutorum, id jam superius concessimus, constatque ex magna eorum diversitate : in exterioribus non tanta appetere differentia : imo eundem operandi modum præ se ferunt : atque ita Cajetanus sensit, lib. 2, de Anima, cap. de Tactu, atque alii ibi, et Apollinaris, quæst. 4, artic. 4, palam ait non differre specie: potest que suaderi, quia sensus illi naturam animalis, ut sic, consequuntur, præsertim, quia sœpe

contingit res differentes specie proprietates aliquas ejusdem speciei habere communes, quia scilicet consequuntur ex natura, in qua res illæ conveniunt, non ex ea, in qua differunt. Opinio haec probabilis est, sed forte ve- rior, sensus saltem hominis differre specie a brutorum sensibus, eo quod habeant altiorem, perfectioremodum cognoscendi, ac nobilitatem quamdam majorem propter conjunctionem ad animam rationalem. Quæstio vero de intellectibus angelicis inter se alterius est loci.

9. *Ad secundum argumentum in eodem n. 4, de quo late, disput. 1, Metaphysice, maxime sect. 2.* — *Ad tertium argumentum.* — Ad secundum argumentum respondetur aliter ens objectum dic Metaphysice, et aliter intellectus : metaphysica enim est objectum prout significat rationem quamdam abstracthement a materia secundum esse : intellectus autem : prout omnia comprehendit, quo fit, ut ens objectum metaphysica distinguatur ab ente mobili : ens vero, quod objectum est intellectus, omnia comprehendat. Ad tertium dic intellectum versari circa ens, ut cognoscibile est, voluntatem vero in quantum bonum et appetibile, atque ita distinguere saltem formaliter, quod satis est in præsentia.

CAPUT II.

UTRUM AD PRODUCTIONEM SPECIERUM INTELLIGIBILUM ADMITTERE OPOREAT INTELLECTUM AGENTEM.

1. *Vetus opinatio excludens præsentem quæstionem refellitur a D. Thoma.* — Ostendimus in superioribus, lib. 3, cap. 4, in omni cognitione esse necessariam unionem objecti cum potentia, quam conjunctionem antiqui philosophi asserebant fieri per essentiam animæ, existimabant animam ex natura sua esse similem rebus cognitis, atque adeo sufficientem ex se ad cognoscendas illas : quam positionem divus Thomas satis ex eo improbat, quod licet anima sit aliquo modo similis rebus secundum convenientiam genericam, aut analogam, non tamen secundum propriam similitudinem : id enim proprium est illimitatae essentiae, qualis est divina, quia eminenter continet perfectiones omnium rerum, ideoque omnium est representativa : animæ autem essentia, cum sit finita, non omnia continet : nec representat : ac adeo non potest illas cognoscere: unde supra conclusimus intellectum indigere speciebus

et similitudinibus rerum ad cognoscendum, tamen ponendo, quod certissimum est, animam utique necessario spiritualibus, cum ipse intellectus eas recipiens spiritualis sit. Hinc vero oritur quæstio proposita: nam intellectus non movetur nisi ab objecto interius in phantasmate repræsentato, phantasma autem materiale est: ergo non potest agere in intellectum spiritualem, spirituales species: aliud ergo principium accommodatus querendum est, quem vocant agentem intellectum.

2. *Platonis quoque placitum exploditur ab Aristotele.* — Cujus certe quæstionis difficultas facile solveretur in opinione Platonis, qui in Menone ex Socratis, et divinorum hominum testimoniosis asseruit animas immortales, et omnium cognitione pollentes fuisse creatas ante corporum formationem, sed postea in corpora demissas, obscuritate corporis oblivisci eorum, quæ sciverant: deinde vero non addiscere, sed reminisci. Hæc autem sententia passim ab Aristotele impugnatur: unde in lib. 3, de Anima, ponitur intellectus noster a principio, tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum: imo ipse Plato videtur propriam deseruisse sententiam in Phileno, ubi intellectum comparat libro, in quo sensus et imaginatio describunt, quasi ab illis intellectus sumat species: atque ita esse constat ratione. Nam primo, si intellectus species omnium rerum infusa haberet, ex se haberet completum principium intelligendi: ergo ex unione ad corpus non impediretur a tali operatione, quia naturale est animæ corpori uniri: nulla autem forma impeditur a naturali sua operatione ex statu sibi etiam naturali: imo nec a sensibus in tali operatione penderet: nam si in prima receptione specierum ab illis non dependet, non est, cur deinde in operatione dependeat. Secundo, quia jam organa sensuum, quæ in ministerium animæ rationali data sunt, potius illam impedirent: retardaret enim alligatio ad corpus animam ad operationem alias sufficienter instructam. Tertio, si haberet anima inditas species, haberet etiam habitus illas consequentes; ergo proposita qualibet re scibili statim haberet scientiam de illa. Consequens est contra experientiam: ergo. Tandem si Plato fatetur animam a principio carere speciebus, ut vere caret, non alio modo addisceret scientiam, et cognitionem rerum, quam nunc, cum a Platone ponitur inditis speciebus instructa: ergo signum evidens est carere illis a principio. Plato itaque ductus fuit falso principio, animam antequam actuet corpus et existere, ac non esse veram formam corporis. At-

tamen ponendo, quod certissimum est, animam primo in corpore creari, ac tanquam veram ejus formam, consequens est, ut uniatur illi, atque ut eo utatur ad suas operationes, et potissime ad intellectuales, ad quas plurimum corpus deservire potest, ministrando species.

3. *Pars affirmans Aristotelis, et communis in quæstione hac.* — *Illi refragatur Durandus.* — Constat ergo, animam sine speciebus creari, et illas in corpore acquirere, sive perstat difficultas de modo acquirendi illas, quæ coegerit Aristotelem, et omnes philosophos ad asserendum esse in nobis virtutem quamdam spiritualem, quam intellectum agentem vocant, cuius munus sit illustrare phantasmatum, eoque pacto efficere species intelligibles. Quam positionem intellectus agentis theologi omnes approbant, solus vero Durandus, in 4, distinct. 3, in 2 part. d., quest. 5, irridet, et vehementer impugnat, secutus in hac Isaac quendam Narbonensem, ut refert in suis conclusionibus Picus Mirandula. Et Durandus quidem consequenter procedit, negavit enim supra species intelligibles, et ideo apud illum nulla restat necessitas ponendi intellectum agentem: quia tamen fundamentum ejus falsum est, ut vidimus supra, lib. 3, cap. 2.

4. *Vera resolutio.* — *Prima expositio datae resolutionis ex Cajetano et aliis triplici dicto continetur.* — *Primo.* — *Secundo.* — *Tertio.* Hos refert Fonseca 5, *Metaphysicae*, cap. 28, quest. 9, sect. 2. — Conclusio certa sit, necessarium esse virtutem spiritualem, cuius viiant species intelligibles: sicutem effectus quidam producibilis sunt, atque immateriales. Restat vero difficultas, quomodo ea virtus efficiat species: constat enim non solum illam, sed etiam phantasma in sensu interiori existens esse necessarium, et aliquomodo concurrens ad talem productionem: nam si sola virtus spiritualis id posset sine ulla omnino dependentia a phantasmate, simul, et a principio posset efficere species omnium rerum, neque in ea re haberet dependentiam a sensu aliquo: cuius contrarium experientia demonstrat: est ergo certa res, phantasma esse necessarium, et concurrens aliquo modo ad productionem speciei. Quia vero solum illud non est sufficiens, ut ratio facta ostendit, ideo superadditur virtus spiritualis. Difficultas ergo superest circa modum, quo intellectus agens, et phantasma convenient ad productionem speciei. Atque hic mire variant auctores: Cajetanus, 1 part., quest. 79, art. 3, et quest. 85, art. 1, vult intellectum agentem habere

actionem quamdam circa phantasma, nimirum illuminando illud, non formaliter, sed objective, hoc est, non per lumen in ipso phantasmate receptum, quomodo illuminatur aer, quod dici non potuit in phantasmate: nam ipsum materiale est, lumen autem intellectus agentis est spirituale: non poterat ergo formaliter inhærente materiali phantasmati: illuminatio vero objectiva, inquit, contingit, quando ex assistentia extrinseca luminosi aliquid in objecto alio apparet, et hoc modo ait Cajetanus illuminatur phantasma: unde addit secundo per hanc actionem apparere in phantasmate quidditatem rei materialis sine conditionibus individuantibus: sive ante productionem speciei intelligibilis astruit factam abstractionem universalis a singulari, quod videtur sumpsisse ex Henrico, quodlibeto 4, quest. 7, 8 et 21, et quodlibeto 5, quest. 14, ubi negando species intelligibles, ait intellectum possibilem speculari quidquid est in phantasmate relucens universaliter, sub lumine intellectus agentis. Addit tamen tertio Cajetanus phantasma dicto modo illuminatum reddi intelligibile in actu, ac producere species intelligibles in intellectu possibili: namque ante eam illuminationem erat phantasma intelligibile in potentia tantummodo, quia sufficiens non erat ad movendum intellectum. Hanc etiam Cajetani opinionem sequitur Javellus 3, de Anima, quest. 3, de Intellectu agente, et quidam alii præsertim de Thomistis.

5. *Contra primum Cajetani dictum.* — *Contra secundum.* — *Contra tertium.* — Sed est falsa opinio Cajetani in universum. Primo enim actio illa illuminativa phantasmatis, quam Cajetanus ponit ante productionem speciei intelligibilis minime est intelligibilis: peto enim, an per illam actionem sit aliquid impressum phantasmati, atque adeo an ipsum phantasma sit realiter immutatum? Neutrum enim dici potest, nam tota actio intellectus agentis est spiritualis: ergo nihil materiali phantasmati imprimere potest: ergo non immutat illud realiter: ergo nullo modo illuminat: quo enim modo intelligi potest, quod phantasma, eodem modo, ac sine mutatione persistens, aliter repræsentet, illuminatumque dicatur? Deinde quæ est assistentia illa intellectus agentis, vel in quo consistit sua ejus luminis spiritualis applicatio ad phantasma. Praeterea illuminatio illa phantasmatis actio realis est intellectus agentis: ergo per illam aliquid reale producit: ergo vel in phantas-

mate, vel in intellectu possibili: non primum, ut probatum est. Si autem dicatur secundum: ergo dicta illuminatio est ipsa speciei productio: nam intellectus agens in possibilem, non agit nisi speciem. Hinc etiam ostenditur, falsum esse secundum Cajetani dictum: tum quia si phantasma nullo modo est mutatum, neque intellectus agens habet actionem realem circa illud: plane non potest ejus repræsentatio variari: tum quia repræsentatio phantasmatis permanet semper materialis: ergo semper est rei singularis: tum tertio, quoniam repræsentari universale abstractum nihil aliud est, quam repræsentari rationem communem non representatis individuis conditionibus. Est autem hoc impossibile in phantasmate materiali: ergo, etc. Tandem, si phantasma ipsum repræsentaret universale, phantasia utique posset universalia cognoscere: consequens autem falsum est: sequela probatur. Quia phantasia cognoscit quidquid per phantasma reluet: atque eo modo, quo reluet. Ex quo etiam constat, falsum esse tertium ejusdem Cajetani dictum: nam phantasma semper materiale, atque in se immutatum perseverat: ergo non potest causare speciem intelligibilem seipso perfectiorem. Occurrit non quidem phantasiam, sed naturam universalem in phantasmate repræsentatam efficere speciem sui, sed non recte: etenim natura universalis nihil potest agere, nisi secundum illud esse quod habet: non habet autem esse in se, sed cum maxime in specie repræsentante: id autem totum est materiale: ergo, etc.

6. *Secunda expositio Capreoli atque etiam Cajetani et vulgaris inter Thomistas.* — Omissa ergo hac Cajetani opinione, est alia satis vulgata, phantasmatum cum intellectu agente tanquam instrumentum cum suo agente principali: atque utrumque concurrens ad productionem speciei. Ratio ita asserendi haec est: nam constat phantasma necessarium esse ad productionem speciei: oritur ergo haec necessitas ex concursu aliquo phantasmatis, alias quorsum ponetur necessarium, nullum autem alium potest habere concursum, quam effectivum et instrumentale: ergo, etc. Confirmatur: nam species producenda est, ut vera objecti similitudo: convenit ergo, ut ex parte principii producturi detur etiam aliqua similitudo, quod per se satis manifestum videtur. Porro autem modus explicandi hanc opinionem est, quod sicut agens quolibet principale primo unitur suo instrumento, ac mediante illo inducit formam, ita intellectus agens conjun-